

Nr 23*Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motion angående ändrade bestämmelser om upprättande av röstlängd.*

I motionen nr 339 i andra kammaren av herr *Werbros* hemställs, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t ville för innevarande riksdag framlägga förslag till regler i lagen om val till riksdagen rörande en ny rationell ordning för uppgörande av röstlängd».

Gällande bestämmelser

Grundläggande stadganden om röstlängder som grundval för rösträttens utövande återfinns i 16 § riksdagsordningen, 6 § kommunallagen, 6 § kommunallagen för Stockholm, 7 § landstingslagen och 9 § lagen om församlingsstyrelse. Närmare bestämmelser ges i 37—53 a §§ lagen om val till riksdagen och 6—10 b §§ kommunallagen; såvitt här är av betydelse överensstämmer de båda vallagarna helt. Ytterligare föreskrifter lämnas i KK den 18 april 1947 om upprättande av röstlängd för val till riksdagens andra kammare samt av kommunal röstlängd.

Röstlängderna tillkommer under samverkan mellan länsstyrelse, lokal skattemyndighet och valnämnd; från vissa avvikelser beträffande Stockholm kan här bortses. Vidare medverkar pastorsämbetena genom uppgiftslämnande. Ett i detalj fastställt schema gäller för upprättande av röstlängd, av i huvuddrag följande innebörd. Länsstyrelsen framställer stommar till röstlängderna på grundval av mantalslängden, sedan denna blivit färdig. Stommarna skall senast den 12 juni tillställas de lokala skattemyndigheterna; i allmänhet överlämnas de emellertid redan i mars eller april. Under maj och juni upprättar härefter de lokala skattemyndigheterna röstlängderna. Pastor skall senast den 12 juni avlämna vissa uppgifter per den 10 juni. Senast den 30 juni skall röstlängderna vara färdiga och överlämnas till valnämnderna. Dessa skall framlägga längderna för allmän granskning den 6—12 juli och sända personliga underrättelser till envar med stadigt hemvist, som har antecknats som ej röstberättigad. Anmärkningar skall vara ingivna senast den 18 juli. Den 25 juli eller, om det är lördag eller söndag, nästa vardag sammanträder valnämnderna för prövning av framställda anmärkningar. Beslut skall fattas senast påföljande dag. Besvär kan

anföras hos länsstyrelsen; de skall anmälas senast tredje dagen efter beslutdagen och inges senast tionde dagen från nämnda dag. Detaljerade regler ges även om förfarandet vid länsstyrelsen i syfte att garantera ett snabbt avgörande. Länsstyrelsens beslut får ej överklagas annat än i samband med besvär över valförrättning, vid vilken beslutet tjänat till efterrättelse.

Om möjligheterna att vinna rättelse av fel i röstlängd må ytterligare antecknas följande. Rätt att framställa anmärkning hos valnämnd tillkommer den som anser sig själv oriktigt upptagen som ej röstberättigad ävensom den som anser annan felaktigt upptagen som röstberättigad. Däremot föreligger inte rätt att föra talan om att annan skall antecknas som röstberättigad; envar måste själv bevaka sin rätt i detta hänseende. Rätt att anföra besvär hos länsstyrelsen tillkommer endast den som fått anmärkning ogiltig av valnämnden. En ytterligare rättelsemöjlighet infördes genom lagändringar förra året. Har någon till följd av uppenbart fel inte blivit upptagen som röstberättigad och har felet inte påtalats genom anmärkning hos valnämnden, äger länsstyrelsen på ansökan av vederbörande person eller av den lokala skattemyndigheten besluta om rättelse. För att kunna upptas till prövning skall sådan ansökan ha inkommit till länsstyrelsen senast den 1 september. Avslås eller avvisas ansökan, må besvär ej anföras däröver.

Röstlängdsutredningen

Mot bakgrunden av att felaktigheter uppstod i 1964 års röstlängder i sådan omfattning, att röstlängdsförfarandets tillförlitlighet sattes i fråga, tillkallades nämnda år en utredningsman för översyn av bestämmelserna om upprättande av röstlängd. Syftet var att åstadkomma effektivare garantier mot att fel uppkommer i röstlängd samt bättre möjligheter till rättelse av de fel som inte kunnat undvikas. Det borde också prövas om röstlängderna skulle kunna upprättas tidigare än som nu sker, så att tiden för framställande av anmärkningar inte sammanfaller med den vanligaste semesterperioden.

Utredningsmannen, som för sitt uppdrag antog benämningen röstlängdsutredningen, framlade i slutet av år 1965 betänkande med förslag till nya bestämmelser i ämnet (SOU 1965: 76). Han sammanfattar där sina resultat sålunda:

Någon mera väsentlig förbättring av röstlängdsförfarandet och dess rättelsemöjligheter har inte syntts möjlig, om inte tidpunkten för valnämndens övertagande av befattningen med röstlängden tidigareläggs med omkring en månad. Lokal skattemyndighets arbetsperiod borde då tidigareläggas i motsvarande mån. Utredningens undersökningar har emellertid gett vid handen, att det genom beroendet av mantalsskrivningsförfarandet inte låter sig göra att flytta början av lokal skattemyndighets arbete med röstläng-

dens upprättande bakåt i tiden. Enda möjligheten att uppnå den önskade tidigare begynnelsepunkten för valnämndens verksamhet blir därför att förkorta tiden för lokal skattemyndighets arbete. En sådan förkortning bör kunna genomföras, under förutsättning att länsstyrelserna tillhandahåller mera fullständiga *stommar till röstlängderna* än nu är fallet. Detta låter sig dock inte göra för närvarande men går att genomföra så snart automatisk databehandling införts inom folkbokföringen. Fr. o. m. år 1968 skulle det i enlighet härmed vara möjligt att tillämpa ett nytt, *förkortat tidsschema* för röstlängdsförfarandet av följande utseende: Länsstyrelsen överlämnar röstlängdsstommen till lokal skattemyndighet senast den 30 april; lokal skattemyndighet upprättar röstlängden senast den 7 juni; längden framläggs för granskning under tiden 12—17 juni; valnämndens sammanträde påbörjas den 27 juni; yrkande om att bli upptagen som röstberättigad får framställas senast vid nämndens sammanträde; sammanträdet avslutas den 30 juni, därvid nämnden fastställer och underskriver längden.

Genom den föreslagna tidsplanen undviks sammanträffanden med de vanligaste semesterperioderna. För att ytterligare effektivisera *medborgarnas egen kontroll* föreslår utredningen att lokal skattemyndighet under sitt arbete med röstlängdens upprättande skall underrätta envar, beträffande vilken anteckning om rösträttshinder ifrågasätts, och bereda honom tillfälle till yttrande. Valnämndens skyldighet att underrätta angående anteckningar om rösträttshinder kan då begränsas till dem, som inte har mottagit underrättelse från lokal skattemyndighet. Till vinnande av ytterligare kontroll skall lokal skattemyndighet vidare enligt utredningens förslag översända kopior av alla underrättelser om ifrågasatt rösträttshinder till *pastorsämbetena* för kollationering mot dessas register.

Vad gäller *rättelsemöjligheterna* utgår röstlängdsutredningen från att valnämnden inte bör äga att på eget initiativ rätta fel i röstlängden. Utredningen föreslår att det i stället åläggs lokal skattemyndighet att bevaka det allmänna intresset av att fel i röstlängden blir rättade och att myndigheten för detta ändamål tilläggs rätt att på tjänstens vägnar föra talan om rättelse genom anmärkning eller besvär.

I fråga om rättsmedlen föreslås även den nyheten att besvär skall kunna föras i särskild ordning hos länsstyrelsen i de fall när anmärkning inte kunnat göras inom föreskriven tid. Utredningen föreslår vidare, att nuvarande förbud mot talans fullföljd hos Kungl. Maj:t i röstlängdsmål upphävs och att besvär i sådana mål skall avgöras av regeringsrätten.

I anledning av vad som anförs om automatisk databehandling bör antecknas, att enligt riksdagsbeslut år 1963 (prop. 32, SU 41) folkbokföringens länsbyråer skall ersättas av datakontor och datamaskiner användas för vissa arbetsuppgifter. Förberedelserna för övergång till ett automatiskt databehandlingssystem (ADB-system) påbörjades förra året och pågår jämsides med de ordinarie rutinerna fram till hösten innevarande år. Det nya systemet avses kunna begagnas från och med år 1968, och utredningsmannen föreslår, som framgått av citatet, att en ny ordning för röstlängdsförfarandet skall börja tillämpas samma år.

Utredningsmannen framlade även förslag till lagändring, åsyftande att åvägbringa vidgade rättelsemöjligheter redan i fråga om 1967 års röstläng-

der. Om den reform, som genomfördes i detta hänseende under förra årets riksdag, har ovan upplysts.

Betänkandet i övrigt är efter avslutad remissbehandling föremål för beredning inom justitiedepartementet.

Motionen

Motionären hänvisar till röstlängdsutredningens betänkande och anteckningar, att det är möjligt att från och med nästa år genomföra ett förkortat tidsschema för röstlängdsförfarandet, så att detta avslutas i juni, före den vanliga semesterperiodens början. Detta förutsätter emellertid att utredningens förslag prövas och antas av årets riksdag. Proposition i ämnet bör därför enligt motionärens mening begäras i skrivelse till Kungl. Maj:t.

Utskottet

Röstlängdsutredningen framlade i slutet av år 1965 ett betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående upprättande av röstlängd. Under 1966 års riksdag genomfördes vissa ändringar i vallagarna, varigenom möjligheterna att vinna rättelse av felaktigheter i röstlängd ökades. Utredningens förslag i övrigt är efter avslutad remissbehandling föremål för beredning inom justitiedepartementet. Utskottet kan i detta läge inte finna anledning att, på sätt yrkas i förevarande motion, hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag i ämnet till årets riksdag utan hemställer,

att motionen II: 339 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 februari 1967

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Damström, Erik Olsson, Sveningsson, fru Segerstedt Wiberg, herrar Dahl, Hernelius, Sörenson, Dahlberg och Harald Pettersson; samt

från andra kammaren: herrar Adamsson, Nilsson i Östersund, Henningsson, Wahlund, Magnusson i Tumhult, fru Thunvall, herrar Johansson i Trollhättan, Hamrin i Jönköping, Larsson i Luttra och Werbro.

Reservation

av herr *Werbro*.